

MASky majú problémy. A Slovensko s nimi.

O existencii Miestnych akčných skupín (MAS) už viacerí na Slovensku minimálne počuli, možno sú členmi, možno cez ne realizovali nejaký projekt. MAS majú za úlohu realizovať (v jazyku EÚ implementovať) metódu LEADER vo svojom území.

Metóda LEADER je inovatívny prístup pre rozvoj vidieka a jeho politiku. V pôvodných členských krajinách EÚ sa realizuje od začiatku 90. rokov, najprv ako iniciatíva podporovaná z fondov EÚ, neskôr bola začlenená do politiky rozvoja vidieka a podpory zo zdrojov Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EAFRD). Od programového obdobia 2007 – 2013 je povinnou súčasťou Programov rozvoja vidieka a preto sa v tomto období začala implementovať aj na Slovensku.

Základnou myšlienkou prístupu LEADER je podporovať rozvoj na základe využívania lokálneho potenciálu územia, a rozhodovanie o jeho rozvoji prístupom zdola nahor. Tento prístup umožňuje najlepšie využitie miestnych zdrojov, či už prírodných, ekonomických alebo ľudských s cieľom zlepšenia života obyvateľov vidieka, zachovávaní tradícií, vytváraní pracovných miest, či riešeniu sociálno-ekonomických problémov v konkrétnom regióne. Za dôležitú pridanú hodnotu tohto nástroja možno považovať práve spôsob, akým tento prístup prispieva k rozvoju územia, t. zn. prostredníctvom aktívnych ľudí, ktorí svoje územie a obyvateľov dôkladne poznajú, sa v území podarí realizovať projekty menšieho charakteru, ktoré by sa často krát prostredníctvom dopytovo orientovaných výziev ani ne-realizovali. Na základe tohto prístupu vznikajú v danom území verejno-súkromné partnerstvá nazývané miestne akčné skupiny (MAS).

Pri integrovanom rozvoji vidieka v programovom období 2014 – 2020 zaviedla Európska komisia možnosť využitia finančných prostriedkov aj z ďalších fondov EÚ, tzv. multifinancovanie, cez miestny rozvoj vedený komunitou (CLLD), pričom prístup LEADER je jeho integrálnou súčasťou. V podmienkach SR sa teda miestny rozvoj v súčasnom programovom období realizuje z prostriedkov EAFRD a Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR), pričom obidva administruje a ich riadiacim orgánom je Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Kým v programovom období 2007 – 2013 bolo na Slovensku schválených a podporených 29 MAS, v tom súčasnom ich je 110. Každá z nich má Riadiacim orgánom (čiže MPRV SR) schválenú

Zástupcovia Národnej siete MAS na stretnutí so štátnym tajomníkom MPRV SR Martinom Feckom na Gazdovskom dvore v Turej Lúke (MAS Kopaničiarsky región).

stratégiu miestneho rozvoja vedeného komunitou (ďalej „stratégia“), ktorej implementácia má byť financovaná z obidvoch fondov. Z EAFRD (Programu rozvoja vidieka) sú oprávnenými žiadateľmi poľnohospodári, spracovatelia poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, obhospodarovatelia lesa, v prípade investícií do nepoľnohospodárskych činností subjekty s podielom tržieb z poľnohospodárskej a lesníckej činnosti nad 30 %. Z EFRR (IROP) sú v rámci podpory podnikania oprávnené ostatné subjekty. V prípade investícií na obnovu a rozvoj obcí a zvyšovanie kvality života obyvateľov je doplnkovou zabezpečená rozdielnym zameraním investícií, kedy podpora z EFRR bude zameraná na zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich záujemom vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach. Na to, aby mohli byť projekty žiadateľov z územia realizované, každá MAS zriaďuje Kanceláriu, v ktorej zamestnáva pracovníkov a realizuje rôzne aktivity, ktorých financovanie je oprávnené z opatrenia tzv. Chod MAS. Tento dlhší úvod bol potrebný na stručné objasnenie systému prístupu LEADER, ktorý v iných krajinách komplikovaný nie je a MAS v zahraničí dosahujú svojou činnosťou vynikajúce výsledky, majú dôveru riadiacich a platobných orgánov a úzko s nimi spolupracujú.

Ani v minulom programovom období nebola implementácia stratégií LEADER na Slovensku jednoduchá. Dlhो trval rozbeh, učili sa všetci. Nielen pracovníci a manažéri MAS, ale aj ich členovia, budúci prijímatelia pomoci, pracovníci

Riadiaceho orgánu aj Platobnej agentúry. Obmedzenie opatreniami vtedajšieho Programu rozvoja vidieka, ktorý neumožňoval veľkú rozmanitosť projektov sa ich väčšina sústredila na malé projekty pre obce a zopár projektov na diverzifikáciu, prípadne ubytovanie na súkromí. Sprístupnenie fondov na regionálny rozvoj a definovanie nových prijímateľov (vrátane poľnohospodárov) otvorilo nové možnosti pre zmysluplné projekty, ktoré dokážu v území MAS urobiť výraznú zmenu. Kombinácia rozdielných postupov pre jednotlivé európske fondy, dva platobné orgány a nedostatok komunikácie s MAS, ktoré v území plnia úlohu akéhosi malého ministerstva, keďže tvoria vlastný program (čiže stratégiu rozvoja svojho územia), vyhlasujú výzvy, nastavujú pravidlá, prijímajú projekty, hodnotia ich a svoje rozhodnutia spolu s projektmi zasielajú na finálne schválenie na PPA, dospela takmer na konci programového obdobia 2014 – 2020 do kritického bodu, kedy hrozí nielen to, že sa nezrealizujú žiadne projekty, ale aj to, že vyčerpané finančné prostriedky

na Chod MAS sa budú musieť vracieť do Bruselu, MAS si na svoj chod zobrali úvery a pôžičky, ktoré je takisto potrebné vrátiť bankám a v konečnom dôsledku Slovensko nesplní svoju povinnosť využiť 5 % z pridelených financií na Program rozvoja vidieka práve na implementáciu prístupu LEADER, resp. CLLD, čo je porušením záväzku SR.

O svojich problémoch, ktoré sú už naozaj vážne, hovorili zástupcovia Národnej siete Miestnych akčných skupín s novým ministrom pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Jánom Mičovským a takisto zorganizovali stretnutie so štátnym tajomníkom MPRV SR Martinom Feckom, pričom im obaja prisľúbili pomoc. Aké sú teda tie najhlavnejšie problémy?

Fungovanie MAS je základným predpokladom pre implementáciu stratégie rozvoja územia. Na jej prevádzku a aktivity v podobe poradenstva pri príprave projektov, vzdelávacích aktivít, stretnutí členov a pod. sú, samozrejme, potrebné financie. V minulom období MAS pripravili jednu žiadosť o nenávratný finančný

príspevok na chod MAS a čerpali prostriedky na celé programové obdobie. Dnes je potrebné na dve tretiny objemu predchádzajúceho obdobia pripraviť projektov osem a čerpanie je rozdelené na dve časti. Je potrebné poznamenať, že finančné prostriedky pre každú MAS sú presne vyčlenené, vrátane týchto „prevádzkových“. Pritom stále hovoríme o znižovaní byrokracie a zjednodušovaní prístupu k financiam z EÚ. Keby však pri tej všetkej byrokracii aspoň fungovalo všetko tak, ako má. Prvé projekty na Chod MAS predkladali schválené MAS v roku 2017. Nehovoriac o zbytočných byrokratických požiadavkách, nejednotnosti prístupu pracovníkov Riadiaceho orgánu, čiže ministerstva a pracovníkov PPA, výsledok ale je taký, že doteraz u niektorých MAS nie sú ukončené kontroly a vyplatenie financií na prvú etapu. Pritom by mali (s obrovským oneskorením – až 1,5 roka) vyhlasovať výzvy a začať s implementáciou stratégie. „Pre tie MAS, ktoré ešte finančné prostriedky nedostali, to môže byť likvidačné, keďže tie menšie už vyčerпали väčšiu až takmer všetku alokáciu na Chod MAS a teraz keď sa rozbiehajú procesy, nezostávajú im na to zdroje. Všetko má veľký časový sklz a ochota členov (najmä obcí) prispievať do MAS klesá, lebo sú čistými prispievateľmi a nevidia žiadne výsledky,“ uviedol predseda Národnej siete (NS) MAS Štefan Škultéty a dodal: „Takisto tomu prestávajú veriť banky, od ktorých si MAS zobrali preklenovacie úvery na činnosť a posledné predĺžené termíny sa už blížia ku koncu. Naozaj tu máme „havarijný stav“ a ak tieto veci nejakým spôsobom neposunieme, bude obrovský problém zvládnuť implementáciu, ku ktorej sa zaviazali.“

Situácia sa opakuje aj pri žiadostiach o druhú časť financií na Chod MAS, ktoré boli predkladané v novembri 2019. Žiadosti dodnes nie sú vyhodnotené pre všetky MAS, pričom čerpanie prebieha už viac ako pol roka. Dochádza tak k veľmi neštandardným, až kurióznym situáciám. Kto si dokáže

predstaviť, že hneď ako dostane výplatu, vráti ju napäť zamestnávateľovi, aby mohol vyplatiť kolegov, dane a odvody, aby nevznikol dlh na mzdách? V jednej MAS to takto funguje už pol roka. „Riskujeme, že ak ľudia zostanú bez výplaty, dajú výpovede, čo predstavuje okolo 250 ľudí po celom Slovensku. Následne nedokážu zrealizovať výzvy a vyčerpať peniaze na projekty, ktoré mali vygenerovať cca ďalších 1 000 pracovných miest, čím nespĺnia svoju úlohu,“ hovorí Peter Nemček, podpredseda NS MAS. Upresnil, že tieto problémy ovplyvňujú aj samotných žiadateľov o projekty. „Podnikateľ predsa nebude čakať rok na nákup stroja, ktorý potrebuje pre svoje podnikanie. V projektoch cez IROP môže začať projekt realizovať, až keď má podpísanú zmluvu. To je podstatný rozdiel medzi PRV a IROP. Radšej si zoberie úver z banky a odíde. Je to potom ale problém MAS, lebo nemôže implementovať svoju stratégiu a naplniť kritériá.“

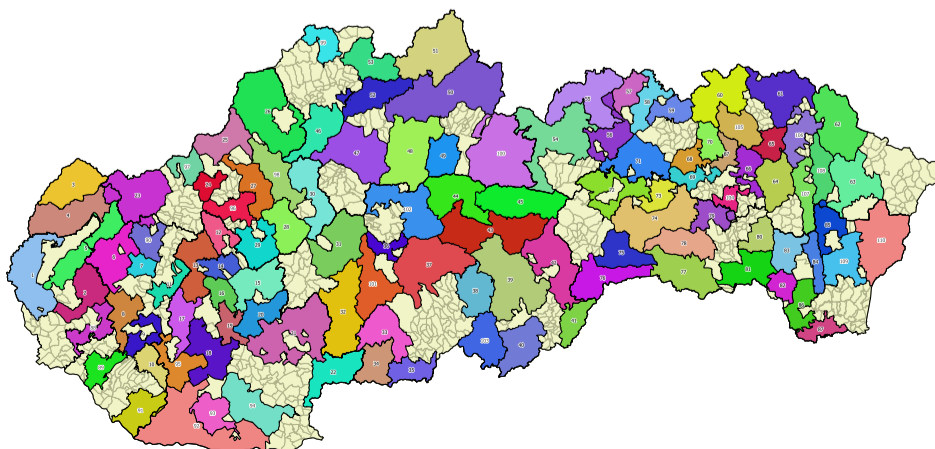
Mnoho ďalších problémov je v samotnom nastavení oprávnených výdavkov a aktivít, ktoré nie sú v súlade so stratégiami MAS. Rozhodol o nich Riadiaci orgán, pričom nebral do úvahy rozdiel vo veľkých investíciách podnikov a potrebách malých firiem a živnostníkov na vidieku. Verejná obstarávanie, ktoré idú vysoko nad rámec už aj tak prísneho a zložitého zákona, sú samostatnou kapitolou.

Zástupcovia Národnej siete MAS vidia jeden z problémov v personálnej poddimenzovanosti na MPRV SR, PPA aj IROP. Na PPA v Nitre je cez MASky predložených asi 1 300 projektov, ktorým sa okrem iných povinností venuje 13 pracovníkov. Podobná situácia je na IROP, ktorý prioritne rieši veľké projekty. Do toho vstupujú mnohé nejasnosti, ktoré vyplývajú z absencie informácií a komunikácie s MASkami, ktorá pracovníkom bola zakázaná vďaka dôvodu konfliktu záujmov, čo je tiež veľmi neštandardné, keďže tak Riadiacemu orgánu a platobným orgánom, ako aj pracovníkom MAS ide o to isté – o správnu a úspešnú implementáciu Programu rozvoja vidieka.

„Je jednoduché obviniť MAS, že sú neschopné, avšak na konci dňa bude mať problém táto republika. Musíme hľadať riešenia problémov, čo sa dá zmeniť a čomu, ale potrebujeme nastaviť konkrétne a reálne časové úseky. Pravdepodobne to niektoré MAS neprežijú, budú nejaké straty, ale potrebujeme sa pohnúť z miesta a hlavne byť partnermi a nie nepriateľmi,“ uzavrel predseda NS MAS Štefan Škultéty.

MALVÍNA GONDOVÁ
FOTO – AUTORKA

Mapa pokrytia územia SR miestnymi akčnými skupinami v programovom období 2014-2020.

Zdroj: NSRV